

אחרי ארבע שנים, ארבעה חדשים ו־13 יום, לא ביקש מרדכי אורן חנינה האיש שלא נעסבר

(ראה שער)

במשך השבוע שיאה. השאלה הגדולה — אם ישוחרר מרדכי אורן או לאו — הגיעה לנקודה של התפוצצות.

ידיעה קטנה של סוכנות ידיעות יהודית ניבאה כי האיש בן ה־51 ישוחרר ביום העצמאות הצ'כי, בתוקף חנינה כללית. אולם הידיעה לא עוררה אימון. נגדה עמדו ידיעות שבאי משרות ימודיעין מערביים, קבעו כי אורן אמנם ישוחרר לפני תום תקופת מאסרו, אך שיחרור זה אינו קרוב ביותר (תצפית העולם הזה 964).

הידיעה המכרעת באה ממקור אחר. מז' כיר מק"י המעודן, שמואל מיקוניס, חוזר מועידת המפלגה הקומוניסטית, סיפר בראי יון מיוחד שנתן לנציגי העולם הזה כי שוחח על עניין אורן עם מזכיר המפלגה הקומוניסטית הצ'כית, אוטונון נובוטני. הפגישה הונצחה, במקרה, על ידי צלם הוועידה. כאן שר נשאל על תוצאות השיחה, השיב מיקוניס, ללא היסוס: "הרושם שלי הוא שאורן ישוחרר. זה לא יקח זמן רב." (העולם הזה 967).

היתה זאת ידיעה סנסציונית. שום מזכיר מפלגה קומוניסטי לא היה מכריז הכרזה כזאת ללא בסיס מוצק. איש העולם הזה, שניהל את הראיון, שאל על כן בתמהון מדוע לא סיפר זאת מיקוניס מיד ברדתו מן המטוס לעתונאים שחקרו אותו. ענה מיקוניס: "אף אחד מהם לא שאל אותי!"

עינויים בבוא

אנשי מפ"ם לא האמינו למיקוניס. כש הגיע השבוע יומה העצמאות הצ'כי, מבלי שתפרסם הודעה על שיחרור אורן, גברה בלבם ההתמרמרות. הם החרמו את הז'גנה בצירות הקומוניסטית, ביקשו את כל היעונואים להצטרף לחרם זה.

אותה שעה נערך מאחורי הקלעים בפראג מאבק שקט. מרדכי אורן ושמעון אורנשטיין נידונו בשעתו מפני שהשתתפו, כביכול, ב"קשר נגד כטחון המדינה הצ'כית, יחד עם סוכנים טיטואיסטיים, ציוניים והסוציאליסטים הבריטי-יהודי וזיליאקוס. בנין זה התמסס כאשר ביקרו ניקיטה חרושצ'וב וניקולי בולגאנין אצל טיטו בבלגרדא.

המדינאי היוגוסלבי התקין העמיד תנאי בליעבור לכל התפייסות עם ברית-המועצות: הכחשת כל העלילות שהוטחו נגדו, ובכלל זה טיהור כל המנהיגים הקומוניסטים באירופה שהוצאו להורג באשמת ה"טיטואיזם". רודולף סלאנסקי הצ'כי עמד בי ראש הרשימה.

ההוראות המתאימות יצאו ממוסקבה. בזה אחר זה נאלצו מנציח הטיהור האחרון להסתר את המטוהרים. וזיליאם שירוקי, ראש המבט שלה הצ'כית, הודיע כי סלאנסקי לא השתתף בשום קשר טיטואיסטי, גם לא קיים שום מגע חתרני עם זיליאקוס. אולם, הרי סוף שירוקי, סלאנסקי היה אשם בביום ה"אשמות כוזבות נגד מהנגדיו, תוך שימוש בעינויים. נפל קרבן לשיטות של עצמו. פסק הדין נגדו היה צודק.

כך התערער מעצמו גם בנין ההאשמות נגד אורן. במוסקבה נעלם הקו האנטי-ציוני התוקפני הודיעו של אנשם אחר במשפט סלאנסקי, ששוחרר וסיפר כי הורה באשמתו אחרי שעינה בכלא, שפכה איר חיחר נוסף על עדותו של אורן באותו משפט, בה הודה בכמה פרטים, אם כי לא בעיקר ההאשמה שהוטחה נגדו.

רגה אורן

"אני מאושר מאד להיות חופשי..."

ציון-שמאל שהיתה עד אז חוקית כברית המועצות. כשהטיח נגדו מאיר יערי כי "מצור יים בתוכנו יחידים שמוצאים טעד במוחם ואומץ בלבם להצדיק את הרדיפות על ציון נים!" הסביר אורן כי ברית-המועצות נתו-נה כמצור, נאלצת על כן לנקוט בצעדים קיצוניים. בנימוק דומה הצדיק, כעבור עשר שנים, את ברית סטאלין-היטלר.

אחרי שנשא בארץ לאשה את רגה חר-שביאק, עסקנית השומר-הצעיר, ואירגן בנס-ציונה ועד-פעולה נגד משמרות ההסתדרות ש, ירשו את הערבים ממקורות-עבודה יהודיים, השתתף בקונגרס סוציאליסטי בריטי שטיפל במשפטי-הטיהור הסטאליניים אשר זיעזעו איתה שעה את העולם. בניגוד לציר אחר מארץ-ישראל, הצביע אורן בעד ההחלטה שדרשה מן הממשלה הסובייטית לאפשר לשר לגישלת בינלאומית לחקור את פרשת המשפטים ואת ההאשמות בדבר עינויי ה"נאשמים".

אם נכנס אורן או לרשימה שחורה כל שהיא, הרי לא הורגש הדבר מיד. אחרי מלחמת-העולם ניהל משאומתן עם השגריר הסובייטי בפאריס בקשר עם ארגון הפגנות לשם שיתוף ברית-המועצות בועדת החקירה האנגלו-אמריקאית. בימי מלחמת-השנייה רור היה אחד השליחים העיקריים (והבלתי-רשמיים) של המדינה בדרך, אשר אירגן את המחחרת העצומה שהעבירה עולים, אסי-פקה ונשק מארצות הקומוניזם לשוב ה"לוחם. שותפיו למיכצע ולמשאומתן: אנא פאיקר הרומנית, משה פיאהר היוגוסלבי, מאתיאס ראקושי ההונגרי.

"הבחורצ'יק המטייל בעולם", כפי שקרא לו פעם ב"ג", הגיע רחוק.

לגמור או לא?

רם במציאות המדינה היה מרדכי אורן, איש השמאל הקיצוני של מפ"ם, שותפם של משה סנה ויעקוב ריפתיך. יחד עמם אירגן את פעולת-ההסברה נגד השי-לומים מ"גרמניה.

לכן היה המועמד הטבעי לייצג את מפ"ם בעידת הפרוציה (הקומוניסטית) של האיר גודים המקצועיים שהתקיימה דווקא בברלין המזרחית. ב־20 בנובמבר, 1951, נאם בכ"י נוס זה, לא הזכיר את הציונות אף כמלה אחת, קבע כי בישראל מדכאים את הפועלים בכל האמצעים.

הוא לא חזר ישר לישראל בדרך התעכב בפראג. בה נפתחה או הפעולה נגד רודולף סלאנסקי. יתכן כי טיפל בשיחרור אסירי השומר-הצעיר. מברקו המסתורי האחרון ל"מפ"ם כלל את המלים: "לגמור או לא?" באוזני הציר הישראלי, אריה קובובי, התפאר כי שוחח עם כמה מנהיגים קומוניסטים מרכזיים, אמר להם שמונתך להאשים שים את סלאנסקי גם בציונות וגם בקוסמו-פוליטיות (אורחות-עולם), מאחר שאלה שני מושגים סותרים.

זה היה ב־31 בדצמבר. כעבור שעות מעטות נעלם האיש העשוי ללא חת מן ה"אופק. מאז ועד השבוע לא שוחח עם שום אדם ישראלי.

עם חזרו לישראל, לא יגליד הפצע. הית-סיס הדיפלומטיים ישתפרו. ציר ישראל, שי-נעדר מפואג זה כמה שנים, יחזור לשם. אולם הדרישה העיקרית תישאר: לבטל רשמית את ההאשמות שהוטחו נגד אורן, ונגד הציונות כולה כמכשיר של ריגול. הסיכויים: אפס.

* דבר שהמדין את מזכיר ההסתדרות, יודי בריגורין, לארגן נגדו משפט ציבורי.

אחרונות: "אני מאושר מאד להיות שוב חופשי. אני בסדר גמור." אחר, בודד שוב משך שעה ארוכה בחדר בנין שדה-התעופה, עד בוא המטוס שהובילו אל החופש ואל אשתו בציריך.

"הבחורצ'יק המטייל בעולם"

יתה זאת רק תחנה נוספת בדרכו של מרדכי אורנשטיין, בן כעל בית המרוח בעיירה הגאליציאית פודהייצה. האיש שלא נשבר במרתפי-העינויים של "כנופיית בריה" ובבידוד המוחלט של שנות מאסרו היה תמיד איש חזק. מלבד זאת היה תמיד האיש השמאלי ביותר בתנועת השומר ה"צירי. אותה עזר לייסד בגאליציה ואחר-כך בארץ-ישראל.

קיימת חוקיות מוזרה וטראגית בחייו של אורן. בשנת 1928, כעורך כטאון השומר-הצעיר בפולין, הצדיק בפירוש את מאסרם של מנהיגים ציוניים, חברי מפלגת פועלי ציון-ישראל.

* בהן עבד בבית-הסוהר והשתכר, אך לא היה מסוגל לקחת עמו את חסכונו או אל מחוץ לגבולות המדינה.

דרישה בתי-ענימה

יה צורך לשחרר את אורן. אך הדבר לא היה קל. שמעון אורנשטיין, הנאשם השני, שעסק בעניינים כלכליים, שוחרר לפני כמה חודשים אחרי שחתם על בקשת חנינה. אולם מרדכי אורן קורץ מחומר אחר. גם אחרי מאסר של ארבע שנים, ארכעה חודשים ושלושה-עשר יום סירב בהחלט לח"תום על כל בקשה שהיא לחנינה, שהיתה ממילא כוללת הודאה בעקיפין באשמה. הוא דרש טיהור וזיכוי מוחלט.

היתה זאת דרישה בלתי-ענימה שליוטי פראג. הם התייעצו, מצאו לבסוף פתרון מחוכם: התובע הכללי הצ'כי "חותר על שארית העושה", פקד לשחרר את האסיר. כך נמנע גם הצורך בבקשת חנינה מצד אורן וגם הצורך בהודאת ממשלת פראג שה"האשמות נגדו היו מבוזרות וכוזבות.

בשעה 11.50 בבוקר, אור ליום הראשון השבוע, ראו עיניים ישראליות מחדש את האיש החיזור ששמו הפך למושג עולמי. מלווה שני שוטרים צ'כיים ולבוש חליפה חומה מרופטת, הגיע מרדכי אורן לשדה-התעופה בפראג. אמר שם לסופר ידיעות

הבקשה נענתה ברצון, בתוספת תנאי אחד בלבד: הילדים האורחים ינהגו בכל דבר כמנהג מארחיהם בתקופת שהותם בצפת. כך זכו בתי הכנסת העתיקים של צפת לקלוט ילדי קיבוץ לבושי מכנסי חאקי חזולי-צות כחולות, שעניניהם נפערו לרווחה. כי-עבורם, לא היה זה טיול רגיל. הביקור הצפתי היה צורה חדשה לקבלת שיעור בהל-כות דת ישראל.

הוא מוסד לדוגמה של החינוך המשותף, וכל מומחי החינוך הורים הבאים לראות את הישגי ישראל בשטח זה, נשלחים תחילה לביקור במעון חיים. השבוע, רשם המוסד חידוש נוסף לזכותו. באמצעות מורם, פנו 18 תלמידי כיתה ז' אל שמחה קפלן, רבה עטור-הזקן של העיר צפת, ביקשו להתארח בבתיהם של תושבים אדוקים בעיר הקבלה.

לאורחות טובה, ולגדל משמרת צעירה ש-תהיה מוכשרת בבוא העת לספק למדינה את כל העסקנים המפלגתיים ופעילי הבחי-רות שהיא תזדקק להם.

שיעור לדוגמה

בית-הספר בקיבוץ מעון חיים, בעמק ה"ירדן, ידוע בחובי התנועה הקיבוצית כחממה פוריה של חידושים חינוכיים. על כן, משממה

נשק מסייע. כל התוחמים הופעלו. הכלי האחרון של הנשק המסייע נוצל. בצד הדתי הודיע השוחט כי לא ישחוט תרנגולות להורים שבניהם יירשמו לבית-הספר הכללי. בצד הפועלי קראה האחות שלא תטפל בתי-נוקות שאחיהם יירשמו לגנים הדתיים. כך מילא חוק החינוך הממלכתי באזור איר יהודה — ובכל רחבי הארץ — את תפקידו העיקרי: לחנך את דור המחר